

VÄRMLAND UTSIKT

**Erik Forsberg
rationaliserar
gården**
sid. 6–7

Stör sorken sid. 3

**Ny skrämsel mot
storfågel** sid. 5

**Bra stängsel för att få
marken betad** sid. 9

*Vi önskar
våra läsare
god jul &
gott nytt år!*

UTGIVARE

Länsstyrelsen Värmland
651 86 Karlstad
010-224 70 00
varmland@lansstyrelsen.se

ANSVARIG UTGIVARE

Roger Bergqvist 010-224 72 13
roger.bergqvist@lansstyrelsen.se

REDAKTION

Emma Mickelin
Kajsa Kupiakova
Sofie Eriksson
Maria Sundqvist
Petra Umeland
Roger Bergqvist

FORMGIVNING

Advant

BILDER

Länsstyrelsen Värmland
(om inget annat anges)

ILLUSTRATIONER

Mostphotos
(om inget annat anges)

TRYCK

Taberg Media Group AB 2020

UPPLAGA 3 650 ex
ISSN NR 0284-6845
PUBL.NR 2020:21

TIDNINGEN FÖR LANTBRUK OCH LANDSBYGD I VÄRMLAND

Utsikt vänder sig till lantbrukare och andra som är intresserade av landsbygdsfrågor i Värmland, första numret gavs ut 1993. Du kan läsa om landsbygds- och företagsutveckling, odling, djurhållning, ettrikt odlingslandskap, rovdjur samt stöd och kurser.

Utsikt ges ut 4 gånger/år och produceras delvis med pengar från Landsbygdsprogrammet.

Det är gratis att prenumerera – skicka din adress till tidningens utgivare. Även adressändringar och uppsägning av prenumerations skickas dit. Märk din post "Utsikt".

Har du idéer kring tidningens innehåll? Kontakta redaktionen!

Länsstyrelsen
Värmland

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

VILL DU VARA MED OCH BESTÄMMA OM FRAMTIDENS VATTENMILJÖ?

Vart sjätte år har du chans att påverka hur miljön i våra vatten ska se ut i framtiden. Det gäller de miljömål som alla medlemsstater i EU åtagit sig att nå. Vattenmyndigheten för Västerhavet, som föreslår målen för Värmlands vatten, genomför ett stort samråd 1 november till 30 april - då har alla rätt att ge synpunkter på de mål och åtgärder som planeras.

Ramdirektivet för vatten gäller alla vatten i EU och det kom till för att förhindra att våra vatten förstörs genom till exempel sänkta grundvattennivåer, skyfall, jordförlust, giftutsläpp, övergödning samt utdöende av fiskar och pollinatörer. Att göra vattendirektivet till verklighet visade sig dock vara ett mycket svårt arbete. Målet var att alla EU:s vatten skulle ha god miljö senast 2015, men detta mål fick skjutas upp för en mängd sjöar, vattendrag och grundvatten. Idag är det år 2027 som är slutår för många vatten. Dessutom har man kommit fram till att många vatten kommer att få undantag från att nå målen, eftersom andra intressen väger tyngre.

För vatten i Värmland är det vattenmyndigheten för Västerhavet som föreslår målen. Från november till april nästa år kommer ett samråd ske över hela Sverige och det bearbetar de mål som ska nås, och de åtgärder som behöver göras. Målen kallas "miljö kvalitetsnormer för vatten", och åtgärderna finns samlade i ett åtgärdsprogram.

Som lantbrukare eller intresserad privatperson kan du bidra genom att dela med dig av dina kunskaper och erfarenheter. Åtgärderna i åtgärdsprogrammet riktar sig till olika myndigheter. De handlar om allt från att Länsstyrelserna bör arbeta för att minska påverkan från kraftverks-

dammar, till att Jordbruksverket och Havs- och Vattenmyndigheten bör se till att lantbrukare erbjuds rådgivning för att minska läckaget av näring från åkermark. Här är det viktigt med synpunkter från alla som blir berörda av det nya åtgärdsprogrammet. Vilken typ av rådgivning fungerar bäst? Fattas det några viktiga åtgärder i åtgärdsprogrammet? Finns det föreslagna åtgärder som inte kommer att ha önskad effekt?

Under samrådstiden bjuder vattenmyndigheterna ibland in till öppna möten där alla är välkomna. I skrivande stund är det inte klart om dessa möten kommer att ske digitalt, eller om det kommer att vara möjligt att träffas. På mötena får deltagarna information om samrådet och har möjlighet att diskutera och ställa frågor. Synpunkter ska man dock skicka in skriftligt.

Allt samrådsmaterial läggs också ut på www.vattenmyndigheterna.se. Samrådet har kungjorts i dagstidningarna samt på www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning och www.lansstyrelsen.se/varmland/miljo-och-vatten/vattenforvaltning. Vattenmyndigheterna skickar också ut information om samråden till kommuner, länsstyrelser, vattenråd och andra berörda i distriktet.

JENNY FREITT
010-224 74 82

JENNY.FREITT@LANSSTYRELSEN.SE

Små gnagare som orsakar stora problem

I år har det varit ett bra år för de små gnagarna och de kan ställa till problem på både åkrar, stallar och lager. Vad gör man när vallen har massor av små jordhögar gjorda av sork och hur får man bort möss som gnager sönder inredningen och springer runt i fodret?

I Sverige finns sex vanligt förekommande sorkarter och vanligast i jordbrukslandskapet är vattensork och åkersork. Sorkar lever uteslutande av växter och växtdelar och i ekologiska vallar är de ett vanligt problem.

När sorken varit framme kan man lätt få problem med jordinblandning och kadaver som förstör ensilaget. Daniel Hedeås på Hushållningssällskapet Västra berättar att han upplever att problemet med sork är störst på sandjordar, men att de även finns på leråkrar. Daniel tipsar om att man kan köra över marken med en vält med sladdplanka eller eventuellt en harv med sladdplanka utan att använda pinnarna, det kan ge ett bra resultat. Att bara välta ger inte tillräcklig effekt eftersom jordhögar gärna blir kvar. Sladdplankan gör att jordhögar sprids ut och sedan kan tryckas ned av välten.

– Sorkhögar i vallen är inte bara ett problem som påverkar foderkvaliteten, det sänker även skördekapaciteten, berättar Daniel.

Stör sorken

Störst chans att utrota en population är på våren, då beståndstätheten är som lägst. Därför är det bra att störa sorkarna så mycket som möjligt då. Att komma ut så tidigt på våren som möjligt och köra med sladdplanka kan vara bra för att få bort jordhögar och störa sorkarna. Fält som betas uppskattas inte av åkersorken och där saknas de nästan helt. Sorkarna kan

dock öka kraftigt om betet upphör. Att se till att man har en bra vall med lite ogräs kan vara till fördel då sorkar gärna äter kvickrot och maskros. En annan viktig åtgärd mot sorkarna är att skörda eller putsa vallen, så att det inte ligger kvar en massa förna på hösten. Vid ett försök på Rådde gård i Västergötland år 2002 undersöktes sorkskador under senhösten och vintern i en ekologisk klöverblandvall. Där provade man att putsa olika delar av vallen vid olika tillfällen. Det visade sig att delar som putsades hade färre sorkskador än de som inte putsades.

– Om man kan minska mängden förna på hösten med lagom sen skörd eller putsning så kan det minska sorkbeståndet, säger Daniel. Tyvärr kan det bli dyrt att åka runt och putsa och även då kan det bli problem med växtmassa som är kvar. Om sorkskadorna är alltför stora kan det behöva plöjas upp. Tyvärr räcker det oftast inte bara med att ha ett år utan vall, utan det behövs flera år i öppen odling för att resultatet ska bli bra.

Sorkar är ett viktigt bytesdjur för rovlevande däggdjur och rovfåglar. De rovlevande däggdjuren vill gärna ha skydd av buskar och träd, medan rovfåglar behöver ett träd eller stolpe att jaga från. För att gynna rovdjuren kan det vara fördelaktigt för djuren om det finns sådana skydd eller stolpar i närheten av odlingen. Att lägga ut gift för att motverka sork är ej godkänt varken i ekologisk eller konventionell odling.

Sorkar gillar inte att bli störda. Därför är det bra med mycket aktivitet på åkrar där man har problem med dem.

Det finns andra medel för att avskräcka sorkar från att vara på vissa ställen, till exempel ljudalstrande apparater eller lukter, men de har inte visats ha någon större effekt.

Möss och råttor

I all primärproduktion är det viktigt att hålla borta råttor och möss. Gnagarna kan bära på en rad olika bakterier och virus både på och i kroppen, vilket kan leda till att de smittar både djur och människor. Möss och råttor kan också gnaga av kablar med kortslutning och brandrisk som följd. Det viktiga i skadedjursbekämpningen är att hitta grundorsaken och åtgärda den. Viktiga åtgärder för att minska problemen är att:

- Ta bort källor till föda och skydd.
- Täta hål där de kan ta sig in.
- Övervaka för att upptäcka dem tidigt.
- Bekämpa i första hand mekaniskt. Fungerar inte det får gift sättas in.

För att lägga ut rättgift måste du anlita ett professionellt bekämpningsföretag eller ha ett eget giltigt tillstånds- eller kunskapsbevis. Detta gäller även om du är KRAV-ansluten. Du måste dokumentera placeringen av bekämpningsstationer, vilket medel som använts, vem som utfört bekämpningen och när bekämpningen skett. Du ska även göra en utvärdering av bekämpningens effektivitet.

PETRA UMLAND
010-224 72 76

PETRA.UMLAND@LANSSTYRELSEN.SE

Slututbetalningar jordbrukarstöd

I år påbörjas slututbetalningarna för jordbrukarstöden den 4 december. För vissa stöd kan du redan ha fått en delutbetalning på 85 % av stödbeloppet under oktober eller november och då betalas resterande 15 % ut nu i slutet av året. Det gäller för miljöersättningarna, kompensationsstödet och de ekologiska produktionsformerna. Fördirektstöden (gårdsstödet, förgröningsstödet, nötkreaturstödet och stöd till unga jordbrukare) betalas hela beloppet ut i en och samma utbetalning.

För att slututbetalning ska kunna göras för miljöersättningar och ekologiska produktionsformer måste det femåriga åtagandet vara beslutat. Eventuella ändringar som finns på åtagandet måste också vara hanterade och beslutade.

Om du har haft någon typ av kontroll av stöd, djurkontroll, tvärvillkorskontroll eller annan kontroll som påverkar jord-

brukarstöden och som eventuellt kan leda till avdrag, så behöver detta handläggas färdigt innan slututbetalningarna kan ske. Andra orsaker till att slututbetalningen dröjer kan vara pågående övertaganden och överlåtelse eller att Länsstyrelsen inte fått in kompletterande uppgifter som efterfrågats.

Utbetalning för ersättning till fåbodar, skötsel av våtmarker och dammar och restaurering av betesmarker och slätter-ängar påbörjas tidigast 18 december.

Nationellt stöd för potatis-, bär- och grönsaksodling, smågrisproduktion och gethållning betalas ut med start 20 november.

Vill du veta mer om utbetalningar finns det information i utbetalningsplanen på www.jordbruksverket.se. På *Mina sidor* kan du se alla dina beslut om åtaganden och utbetalningar för jordbrukarstöden.

Kom ihåg att registrera ditt kontonummer!

Glöm inte att anmäla ditt kontonummer om du har ett nytt kundnummer eller om du ändrat ditt kontonummer. På *Mina sidor* kan du anmäla eller ändra kontonummer på ett snabbt och enkelt sätt. Du kan även skicka in en ändringsblankett. Blanketten finns att skriva ut från webbutik.jordbruksverket.se (sök på "kontonummer") eller så kan Länsstyrelsens handläggare skicka den till dig. Hör av dig om du behöver hjälp! Du når oss via *En-Väg-In* på 0771-67 00 00 (vardagar 9.00–15.00, lunchstängt 12

I VÄRMLAND LYSER SOLEN

Under drygt tio år har värmlänningarna kunnat söka investeringsstöd för att installera solceller. Stödet hanteras av Länsstyrelsen och under åren har över 2 000 ansökningar kommit in.

Att sätta upp solceller för att minska sin energikostnad och sin miljöpåverkan har blivit allt vanligare. Kanske har din granne eller du själv en anläggning. I Värmland har över 1500 anläggningar beviljats investeringsstöd för solceller. Stödet har lämnats till villaägare, lantbrukare och exempelvis bostadsrättsföreningar.

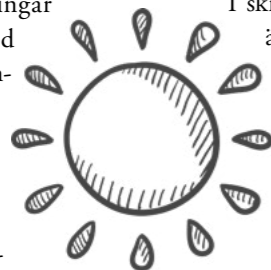
Storleken på anläggningarna varierar, privatpersoner har i snitt satt upp 50 kvadratmeter, medan snittet på anläggningarna gjorda av privata näringsverksamheter är drygt 100 kvadratmeter. Totalt har över 100 miljoner kronor beviljats i statligt stöd.

Ett hundratal värmlänningar har även sökt bidrag för att koppla ett batteri till sin solcellsanläggning och på så sätt lagra den egenproducerade elen. Med batteriet kan överskottselen som produceras under dagen lagras, för att användas under dygnets mörka timmar. I somras valde regeringen att stänga solcellsstödet och det går nu inte längre att ansöka. Lagringsstödet, som kan sökas av privatpersoner, är däremot öppet för nya ansökningar fram till årsskiftet.

Vad gäller för stöden framöver?

I skrivande stund (24 november 2020) är framtiden för stöden oviss, det är politiska beslut som avgör, både för dem som har skickat in en solcellsansökan och väntar på beslut, och för de som framöver funderar på att sätta upp solceller.

I budgetproposition för 2021 föreslås att båda stöden för privatpersoner görs om till ett grönt skatteavdrag motsvarande ROT och RUT. Det föreslås vara 15 % för solceller och 50 % för lagring av egenproducerad elenergi och uppgå till högst 50 000 kronor per person och år.

Avdragen föreslås träda i kraft den 1 januari 2021 och kommer då att gälla för de installationer som utförs och betalas efter den 31 december 2020. För företag och kommuner föreslås att solcellsstödet finns kvar ytterligare ett år, men med en lägre nivå än tidigare. Observera att ovanstående ännu bara är förslag, budgeten brukar beslutas i slutet av året.

I Värmland står cirka 400 ansökningar i kö för att få ett första beslut om stöd till solceller. Dessa ansökningar inkom mellan mars–juli 2020. För att Länsstyrelsen ska kunna bevilja dessa krävs nya politiska beslut från regeringen om mer medel. Sökande som redan har fått sin ansökan beviljad och fått ett beslut med beräknat stödbelopp väntas inte påverkas av nya regler.

När Länsstyrelsen har fått besked från Energimyndigheten om hur ansökningarna i kön ska hanteras läggs information ut på www.lansstyrelsen.se/varmland, sök på "Stöd till solceller".

ANGELIKA KLARENFJORD
010-224 73 32
SOLCELLER.VARMLAND@LANSSTYRELSEN.SE

Ulf Pettersson ställer in rörelsesensorerna på fågelskrämman Fieldguard.

Skrämsel eller jakt

Grundprincipen i Sverige är att viltskador ska förebyggas genom jakt. Det gäller främst gäss. Andra arter som tranor och sångsvan är fredade och får inte jagas. Då ska skrämsel användas istället.

Det finns en mängd olika sätt att skrämja fredat vilt som skadar lantbruksgrödor. Några exempel är; vimplar, fågelskrämmor, speglar, gasolkanoner.

Skrämseln ska helst kombineras med avledningsåkrar dit fåglarna lockas genom utfodring. Du kan ansöka om bidrag för förebyggande åtgärder mot viltskador. Länsstyrelsen kan ersätta upp till 80 % av kostnaden för inköp av skrämseleutrustning. Det finns också ett maxvärde för utrustningens kostnad.

Jakttider i Värmlands län för kanadagås och grågås

Allmän jakttid: 11 augusti–31 december

Tillåten skydds jakt under hela året då fåglarna uppträder vid fält med oskördad gröda eller orsakar sanitär olägenhet.

Skydds jakt = jakt som behövs för att förebygga skada

Ny skrämsel mot storfågel

Under hösten och kommande vår testar Länsstyrelsen Värmland nya skrämselemetoder mot fågel och annat vilt i odlad gröda.

I Värmland skadas årligen stora arealer spannmål och vall på grund av att fåglar som trana, svan och gås äter upp och trampar ned grödan. Sedan juni 2019 är det förbjudet att använda raketer som skrämsele metod utan att genomgå en utbildning. Odlarna har istället fått förlita sig på skrämsele metoder som till exempel gasolkanoner, uppblåsbara plastgubbar (hulkar), drakar och lapptyg. För att kunna erbjuda mer och ny skrämsel har Länsstyrelsen

köpt in två nya apparater; BirdAlert och en Fieldguard, som Ulf Pettersson i Sunne har testat.

Fieldguard

– När jag skulle tröska kornet upptäckte jag en del skador och fick då låna en Fieldguard och jag är mycket nöjd med resultatet, berättar Ulf, som funderar på att köpa en egen att ha på gården. Efter att jag satte upp den i kornet syntes inte tranorna till där. Den har också haft god effekt mot älg i havre.

Fieldguard har två rörelsesensorer som täcker en bredd på 80 meter. När viltet närmar sig reagerar den genom att larma och avge ett starkt blixtrande ljus. El tas från ett vanligt bilbatteri. Fieldguard kan ställas in för att bara skrämja under dagtid eller dygnet runt. På nätterna är den effektiv mot skador av till exempel vildsvin och hjort.

BirdAlert

BirdAlert kallas det andra skrämsele systemet. Den drivs med solceller och är programmerad att känna igen och härra olika arters varningsläten. I Värmland är planen att börja testa maskinen till våren i vår- och höstsådd spannmål, samt i vallar. En som har mer erfarenhet av BirdAlert är Anders Hallengren som jobbar på Länsstyrelsen i Skåne.

– När BirdAlert uppfattar ljudet av till exempel gås, spelar den upp gåsens varningsläte, så att gässen helt enkelt inte vågar landa på åkern. Den har fungerat väldigt bra i Skåne, så vi har tre maskiner i gång nu. BirdAlert är programmerad för gås, mås och svartfågel och har en stor räckvidd på upp till 20 hektar.

MALIN ELIASSON
010-224 72 64
MALIN.ELIASSON@LANSSTYRELSEN.SE

Fräsning, dränering och kalkning klar – fältet är redo för gödsling och sådd.

Arbetet pågår, här är stubbfräsningen klar.
Foto: Erik Forsberg

Edet 2005 (t.v.) och Edet 2020 (t.h.). Flygbild över det nyupptagna skiftet jämfört med bild från 2005, där skogen står kvar.
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Nyodling gör gården mer rationell

Den som har åkt väg E45 mellan Sunne och Kil de senaste åren har fått se landskapet förändras. Det är Erik Forsberg på Nolby Gård som, efter köp av Edet, nu har nyodlat mark nära gårdscentret.

Granskog har försvunnit till förmån för åker och ett skifte på drygt 6,5 hektar har bearbetats och står nu redo för sådd till våren. Omställningen från skog till åker har bidragit till att göra odlingen mer rationell. Erik köpte gården Edet år 2013. Gården bestod av stallar för slaktsvin med 1 000 platser, tillhörande växtodling samt

en delskog. Marken närmast gårdscentrum bestod av 22 hektar åker, ett 3–4 hektar stort område med eftersatta kräftdammar och skog. Efter att ha testat att bryta upp skog och nyodlat på ett skifte nära den egna gården föddes tanken på att förbättra arronderingen även vid Edet. Nära gårdscentrum fanns ett drygt 6,5 hektar stort skifte som bestod av granskog i varierande ålder som tidigare varit åker och betesmark.

Flera positiva effekter

Efter att ha odlat på Edet under några år noterade Erik att det fanns förbättringspotential.

– Längs den nu borttagna skogen fanns en lång skuggzon som påverkade det omgivande skiftet negativt, där var det svårödlad då det var väldigt skuggat av granskogen, säger Erik. Slaktsvinstallet är nu utarrenderat och vi har ett avtal där jag köper in gödseln. Då är det även viktigt att ha nära till fälten för att minska på körningar som kostar både tid och pengar.

Att ha bra form på fälten är också något att tänka på då det minskar på antal vänd-

ningar. Att kunna fortsätta draget i t ex plöjningen eller ett par minuter till innan vändning gör det hela effektivare.

– Vad många kanske inte tänker på är att arbetet som läggs ner på mark man redan äger är avdragsgillt och det går att göra avskrivningar, fortsätter Erik. På det viset räknar jag det som en bättre affär än att köpa in mer åkermark plus att det då går att få till mer åker på nära håll.

Arbetets gång

Arbetet påbörjades år 2018 med att fräsa en mindre yta för att se resultatet. Resterande granar högs ned vintern 2018–2019. En första stubbfräsning gjordes och resterande delar frästes sedan två gånger.

– Det kan nog räcka med en stubbfräsning och en vanlig fräsning om man har rätt förutsättningar och beroende på vilken typ av maskin som används, säger Erik. Jag tyckte det var för mycket torvor, rötter och grenar kvar efter första fräsningen så det fick bli två gånger. Mest för att undvika att det blir problem med skörd sen.

Erik anlidade två företag som kunde fräsa sådan typ av mark. Ett alternativ kan vara att bryta upp stubbar med grävmaskin och sedan sälja som biobränsle. Dock var efterfrågan låg när Erik undersökte detta så därför föll valet på fräsning av stubbar.

Första året efter fräsningen ska man helst inte täckdika marken. Den behöver tid att sätta sig eftersom den blir väldigt porös av fräsningen. Därför gjordes dräneringsarbetet i somras. Då lades täckdikning ner på 12 meters mellanrum och därefter kalkades 10 ton per hektar. Till våren kommer djupströbbädd efter gårdens nötkreatur och flytgödsel efter Edets grisar att köras ut. Därefter är marken redo för första sådden på åtminstone 60 år. Provodlingen hemma på Nolby gård gav ett gott resultat med havre och korn.

– Troligtvis blir det havre, men jag har inte riktigt bestämt mig än. Det kommer krossas och användas till nöten hemma på Nolby gård. Det viktiga efter första sådden är att försöka röra i marken så lite som möjligt. Då multnar träresterna ned snabbt och kommer inte upp till ytan och stör i växtodlingen.

Det blir en överfart med kultivatoren innan sådd och jag tror att det får bli spannmål i 2–3 år innan jag lägger det som vall. När det så småningom blir plöjning ska det funka till 20 cm djup, det är så djupt de har fräst, konstaterar Erik.

Kostnader och vinster

– Alla får fundera efter vilka förutsättningar varje enskild gård har men jag rekommenderar nyodling om man behöver mer mark, konstaterar Erik. Kostnaden är ungefär 20 000 per hektar för en överfart med stubbfräsning och en vanlig fräsning. Därtill kommer förstas drygt detsamma för täckdikningen, ungefär 21 000 kronor per hektar. Jag beräknar kostnaden till 45–50 000 kronor per hektar om jag räknar in alla kostnader såsom kalkning och grundgödsling också. I vinsterna räknar jag då förstas minskade körningar med allt från gödsel till skördemaskiner och får en rationell enhet som blir lättbrukad.

EMMA MICKELIN
010-224 72 71
EMMA.MICKELIN@LANSSTYRELSEN.SE

Nolby gård

- Drivs av Erik Forsberg.
- 560 hektar som brukas, varav 350 hektar vall och 15 hektar betesmark.
- Mycket av vallen säljs som hästfoder, cirka 80 % säljs till Norge.
- Nybyggt lösdriftsstall (2018) med 180 tjurar.
- Edets gård med 1 000 slaktsvinsplatser arrenderas ut men marken brukas av Erik och grisgödseln köps in.

Kontakta ansvarig myndighet innan du lägger om skogsmark till jordbruksmark

Innan avverkning krävs en avverkningsanmälan till Skogsstyrelsen där det ska framgå att marken ska användas till nyodling. Vid nyodling vidarebefordrar Skogsstyrelsen anmälan till kommunen, som gör en prövning.

Spridning av strukturalk på Värmlandsnäs.

På bland annat Värmlandsnäs finns jordar med tillräckligt hög lerhalt för strukturalkning och för att inspirera fler lantbrukare till att strukturalka genomfördes ett mindre fältförsök. Försöket lades ut hos Karl Kullander på Ås Säteri där olika kalkgivor testades för att undersöka effekterna. Resultaten från försöket visade inga tydliga struktureffekter vilket möjligen kan förklaras av torkan året innan provtagning som i sig kan ha påverkat strukturen på jorden.

STRUKTURKALKKA LERJORDEN

En bra markstruktur är grunden för en väl fungerande odlingsjord och för att uppnå det kan strukturalkning vara en bra metod. Jordens närings- och vattenhållande förmåga förbättras och jorden blir mer lättarbetad och torkar upp snabbare. Dessutom minskar risken för fosforförluster till vattendragen.

torkar upp snabbare vilket bland annat minskar risken för igenslamning och skorpbildning. De stabilare aggregaten gör även att regnvattnet infiltrerar bättre vilket i sin tur minskar riskerna för förluster av fosfor genom erosion.

Viktigt med rätt förutsättningar för bästa effekt

Bra förhållanden vid strukturalkning är bland annat låg markfukt och hög marktemperatur. Bra tidpunkt kan vara i augusti/september efter vallbrott, skörd av höstraps eller tidig skörd av spannmål. Är det försent inpå hösten och för blöta markförhållanden är det bättre att vänta till nästa år. Är det ofta problem med för blöta skiften är det bättre att åtgärda det först - dränering och diken behöver vara i god funktion innan strukturalkning påbörjas.

Variera kalkgivan efter lerhalt

Strukturalkning fungerar bara på lerjordar och för att få ett bra resultat behöver kalkgivan anpassas efter lerhalten. Ju högre lerhalt, desto mer kalk. På mellanleror i Mellansverige brukar en giva på cirka 5 ton strukturalk per hektar rekommenderas. På styvare leror ökar givan till 7-8 ton per hektar. Anpassa kalkgivan efter variationer i fält och lägg på mest kalk där strukturen är som sämst, vilket ofta överensstämmer med lerhaltskartan.

Snabb och noggrann nedbrukning

Kalken reagerar snabbt så en noggrann och snabb nedbrukning, helst direkt i samband med spridning, är bra. Redskap som används kan anpassas efter markförhållandena, det viktigaste är att inblandningen blir bra. Rekommendationen är att fältet körs över minst 2 gånger i olika riktningar. Bearbetningsdjup kan anpassas till det som normalt används på fältet och plöjning kan göras när kalken har blandats in grundligt i jorden. Ofta går det bra att höstså efter strukturalkningen.

Lämna en okalkad ruta som referens

För att kunna utvärdera struktureffekten i jorden och effekterna på skörden kan det vara bra att lämna en okalkad ruta eller okalkad del av fältet som referensyta. Rutan bör vara minst 20 x 20 meter och den kan gärna vara inmätt med GPS.

KAJSA KUPIAKOVA
010- 22 47 267
KAJSA.KUPIAKOVA@LANSSTYRELSEN.SE

Bra stängsel för att få marken betad

Egna betesdjur kanske inte är ett alternativ för många landsbygdsbor, men det kan finnas lösningar där betesdjur kan hyras eller lånas.

Många små jordbruksfastigheter har inte längre någon jordbruksproduktion. Utan betesdjur växer marker igen. Men hästar kan behöva sommarbete och nöt- och fårägare kan behöva mer betesmark. För en djurägare kan det vara besvärligt att ha djur utspridda på för många olika ställen, men om du som markägare kan erbjuda

hjälp (tillsyn av djuren, koll av stängsel, se till att djuren har vatten osv.) så kan din mark bli mer intressant för en djurägare.

Att det finns bra stängsel är också något som gör marken mer intressant för djurägare. De flesta fårägare vill att stängslen ska vara rovdjursavvisande. Hur stängslet ska se ut beror dels på vilka djur som ska beta, med också på hur terrängen ser ut. När Länsstyrelsen besiktat rovdjursavvisande stängsel som byggts med stöd från Landsbygdsprogrammet kollar bland annat de känsliga punkter som finns längs stängsellinjen. Inte för att klaga eller anmärka, utan för att stängslet ska fungera så som djurägaren vill, det vill säga hålla betesdjuren innanför stängslet och rovdjur utanför. Det är bland annat viktigt att den

nedersta tråden sitter på rätt höjd längs hela stängslet. Bilderna på den här sidan visar några känsliga delar där det kan behövas speciallösningar från fall till fall, beroende på hur terrängen ser ut.

Med bra stängsel kan fler marker betas, till fördel för både boendemiljö, landskapsbild, biologisk mångfald och kulturmiljö!

Det går att söka ersättning från Landsbygdsprogrammet för att sätta upp rovdjursavvisande stängsel. Läs mer på www.jordbruksverket.se, sök på "Rovdjursstängsel".

MARIA SUNDQVIST
010-224 72 74
MARIA.SUNDQVIST@LANSSTYRELSEN.SE

Det här stängslet sitter i ojämn terräng med många små svackor som gör att fjärnätet inte kan sluta tätt mot marken. Stenar har därför lagts på utsidan för att förhindra varg från att gräva sig in i hagen. Nätet har låsta knutar och om maskorna är högst 15 cm höga räcker det att komplettera med eltråd/eltrådar ovanför. Är maskorna större behövs även en eltråd max 30 cm ovanför marken.

För att få ett bra stängsel är stabila hörn något av det viktigaste eftersom det övriga stängslet spänns upp mot hörnstolparna. Om markens form är ojämn kan det också behövas grövre stolpar i vinklar och svängar. Det är också viktigt att ha en eltråd överst. Exempelvis kan en stöttande plank som sitter ovanför eltråden användas som språngbräda för rovdjur.

Du kan läsa mer i boken **Stängsling mot rovdjur**, som kan laddas ner eller beställas gratis från www.viltskadecenter.se, leta under *Publikationer*. Du kan också få råd av Länsstyrelsens naturbevakare Per Larsson och Elisabeth Hansson, som nås via Länsstyrelsens växel 010-224 70 00.

Sluttande mark, stenar, stubbar, grothögar eller andra förhöjningar utanför stängslet kan fungera som avstampstramper för rovdjur. Då behöver stängslet göras extra högt. Se över marken åtminstone 1,5 meter utanför stängslet och komplettera med extra trådar vid behov.

KURSER OCH NOTISER

OBS! Vi följer Folkhälsomyndighetens rekommendationer, därför kan aktiviteten komma att ändras/ställas in på grund av Covid-19. Vi uppdaterar kalendern på Länsstyrelsens webbplats och vid eventuella ändringar meddelas de som anmält sig till aktiviteten.

NÄTVERK FÖR ÖKAD LIVSMEDELS-PRODUKTION I VÄRMLAND

Nu startar våra nätverk inom olika branscher. Välkommen du också!

Potatisodlare: Samarbeta kring marknad och försäljning.

Kontakt: Pia Björnell 072-402 35 14, pia.bjornell@hushallningssallskapet.se

Grönsaksodlare: Samarbeta kring lager, paketering, logistik och försäljning.

Kontakt: Olle Göransson 070-541 48 66, olle@torfolk.se

Växtodlare: Arbeta med nya grödor och gamla lantsorter.

Kontakt: Daniel Hedeås 0708-29 19 94, daniel.hedeas@hushallningssallskapet.se

Ungnötproducenter: Arbetar med ökad resurseffektivitet och konkurrenskraft.

Kontakt: Karin Granström 070-257 67 60, karin.granstrom@hushallningssallskapet.se

Attraktiv arbetsgivare: För företag med anställd personal.

Kontakt: Ida Hilmer 076-830 19 24, ida.hilmer@hushallningssallskapet.se

SERVERAR DIN RESTAURANG SVENSKT?

Nu drar vi igång vår stora undersökning – var kommer maten från?

Ställ fyra frågor när du äter på restaurang och delta i vår undersökning av restaurangbranschen i Värmland! Alla som skickar in svar är också med i utlottning av presentkort på mat.

Gå in på www.hushallningssallskapet.se och sök på "Nätverk för ökad livsmedelsproduktion i Värmland", där finns formulär med frågor att besvara när du äter ute. Spara gärna länken så du har den lättillgänglig nästa gång du äter på restaurang.

TILLVÄXTRESA FÖR LIVSMEDELSFÖRETAGARE

Alla livsmedelsföretag i Värmlands län bjuds in att delta i ett program för att växa på nya och befintliga marknader. Programmet består av 15 aktiviteter, både föreläsningar och studiebesök. Som deltagare får du även möjlighet att delta på gemensamma butiksevent och mässor samt värdefulla tips och kontakter för att bygga vidare på din tillväxtresa och sälja mer. Programmet är kostnadsfritt och arrangeras av Brand Impact och Södra tornet på uppdrag av Länsstyrelsen.

När: december 2020–juni 2021

Plats: Digitalt + corona-anpassade fysiska träffar i Värmland

Mer information: www.mativarmland.se

Anmälan: Snarast på www.mativarmland.se

UTBILDNINGAR I LIVSMEDELSBRANSCHEN

Driver du idag företag, eller vill du starta eget företag inom livsmedelsbranschen i Värmland? Nifa kommer i samarbete med Hushållningssällskapet och Länsstyrelsen i början av 2021 att anordna kurser, workshops och studiebesök inom livsmedelsbranschen. Läs mer på www.nifa.se. Där publiceras också det aktuella programmet så snart det är klart. Välkommen att skicka en intresseanmälan med kontaktuppgifter till info@nifa.se. Berätta lite om dig själv och inom vilket område du skulle vilja delta i.

UTBILDNINGAR FÖR BEHÖRIGHET ATT ANVÄNDA VÄXTSKYDDSMEDEL

Grundkurs och vidareutbildningar för att få behörighet att använda växtskyddsmedel brukar genomföras i februari och mars. På grund av rådande läge med Covid-19 kommer kurserna att genomföras senare i april-maj, antingen som vanligt med fysiska kurser eller med digitala anpassningar. Mer information kommer längre fram. Vid frågor kontakta: Malin Eliasson 010-224 72 64, malin.eliasson@lansstyrelsen.se

Behörighetsutbildningar ges med flera inriktningar på olika platser i Sverige. Inriktningarna är jordbruk, växthus/trädgård, park/golf/grönyta/friland och skog. Vill du veta mer gå in på utbildning.jordbruksverket.se där kurser läggs in allt eftersom.

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska regionala
utvecklingsfonden

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling. Europa
investerar i landsbygdsområden

Klimatklivet ger stöd till bevattningsanläggningar inom jordbruket

De pågående klimatförändringarna kommer under de närmaste decennierna att påverka förutsättningarna för jordbruket i Sverige och Värmland. De tekniska systemen i odlingslandskapet måste anpassas till det förändrade klimatet.

Hur påverkas jordbruket av det förändrade klimatet?

Perioder med torka under sommaren förväntas öka och det ställer högre krav på jordbrukets vattenanläggningar såsom bevattningsdammar och -system. Den ökade avdunstningen och en längre växtsäsong gör att växtligheten tar upp mer vatten, vilket gör att tillgången på vatten under sommaren minskar. Vid extrema väder med skyfall ställs krav på möjligheten att kunna leda bort vatten och samla upp vatten i till exempel bevattningsdammar. Skördeförlost kan uppkomma i samband med långvarig torka och vid skyfall. Värmeböljor orsakar värmestress hos vissa växter och vissa grödor missgynnas av torrare förhållanden under sommaren.

Hur förändras bevattningsbehovet av klimatförändringarna?

En längre vegetationsperiod kan leda till ökad produktion och odling av fler växtslag. Minskad nederbörd under sommaren

kan leda till ökat vattenunderskott för flera grödor. Bevattning kan komma att spela en större roll för att säkra produktion och öka tillväxt framför allt på lättare jord. Som en följd av klimatförändringarna kan vi sammanfattningsvis förvänta oss ökad konkurrens om de vattentillgångar som finns för bevattning under växtsäsongen.

Ekonomiskt stöd genom Klimatklivet

Det finns stor potential att söka klimatinvesteringstöd, Klimatklivet, för bevattningsanläggningar om åtgärden effektivt minskar utsläpp av växthusgaser. Det finns också möjlighet att bygga upp bevattningssystem där vattnet kommer från lagrade volymer i bevattningsdammar. Genom att samla upp dräneringsvatten i bevattningsdammar kan man även minska förluster av växtnäring, vilket är positivt för miljön.

Inom ramen för Klimatklivet kan det handla om att ersätta bevattningspumpar som drivs med fossil energi (till exempel diesel) med eldrivna pumpanordningar. Hittills har sådana bevattningsanläggningar beviljats stöd inom ramen för Klimatklivet med upp till 65 % av investeringskostnaden. Moderna bevattningssystem minskar dessutom ofta kostnader för hantering eftersom de kan styras med modern digital teknik.

Läs mer om Klimatklivet på www.naturvardsverket.se/Klimatklivet och på www.lansstyrelsen.se/varmland (sök på "Klimatinvesteringstöd").

KRISTINA REBANE
010-224 72 19
KRISTINA.REBANE@LANSSTYRELSEN.SE

Rådgivning för Klimatklivet

Länsstyrelsen Värmland ger dig råd och svarar på frågor om investeringsstödet Klimatklivet. Kontakta Kristina Rebane på telefon: 010-224 72 19 eller e-post: kristina.rebane@lansstyrelsen.se.

Hur påverkas klimatet i Värmland?

Klimatförändringarna resulterar bland annat i att det i Värmland blir varmare somrar med flera värmeböljor och att växtsäsongen blir längre. Eftersom somrarna blir varmare kommer avdunstningen att öka. Antal dagar med låg markfuktighet kommer därför att öka, framförallt i länets södra delar. Skyfall och översvämningar blir vanligare. Vintrarna blir mildare och efterhand allt snöfattigare. Nederbörden ökar, särskilt under vintern. Vi får sannolikt fler tillfällen med extremt väder under alla årstider.

Klimatklivet gav gården nytt bevattningssystem

På Stjärnsunds gård i Närke odlas vete, korn, havre, ärtor, raps och gräs. Klimatklivet har beviljat 180 000 kr i stöd, vilket motsvarar 65 % av investeringen, för att konvertera bort diesel driven bevattningspump till eldriven pump för bevattning av gårdens åkerareal. Investeringen gör att cirka 10 m³ diesel ersätts med el varje bevattningssäsong. Den nya eldrivna pumpen kräver också mindre tillsyn än en diesel driven pump vilket gör att arbetsbehovet minskar med 15 timmar per år.

Som mottagare av denna tidning finns du med i ett adressregister hos Länsstyrelsen Värmland

Vildsvin kan precis som tamgrisar smittas av afrikansk svinpest och bidra till att sprida viruset.

Släng inte charkprodukter i naturen. De kan innehålla virus och sprida afrikansk svinpest.

Afrikansk svinpest - en smittsam och dödlig virussjukdom

Virussjukdomen Afrikansk svinpest (ASF) drabbar tamgrisar och vildsvin. Viruset som orsakar sjukdomen är mycket motståndskraftigt och överlever länge i miljön och i kött från infekterade djur, även om köttet varit fryst.

Afrikansk svinpest smittar inte från djur till människa utan sker genom direktkontakt mellan djur, men djur kan till exempel även smittas via transportbilar och redskap. Viruset kan också spridas via matrester som ges till grisar eller

hamnar i naturen. De senaste åren har sjukdomen spridit sig i Europa. Den finns nu i Sveriges närområde, till exempel hos vildsvin i Estland, Lettland, Litauen men även i Italien, Polen, Rumänien, Tjeckien, Moldavien, Ukraina, Vitryssland, Bulgarien, Ungern, Ryssland och Belgien. Under hösten har även smittan påvisats hos vildsvin i Tyskland.

Lämna inte matrester i naturen

Viruset som ger afrikansk svinpest kan finnas i charkvaror. Det är därför viktigt att inte lämna matrester i markerna efter en picknick eller på en rastplats. Eftersom viruset kan överleva flera år i kylt eller fryst kött och i många rökta eller saltade produkter så är matavfall en mycket vanlig orsak till att viruset sprids till nya områden. Det är därför förbjudet att föra med sig kött och köttprodukter från tamsvin och vildsvin från vissa zoner inom de länder där smittan upptäckts.

–I värsta fall kan en kormacka som slängts i naturen vara det som orsakar ett utbrott av ASF, säger Maria Cedersmyg, smittskyddshandläggare på Jordbruksverket.

Rengör kläder och utrustning noga

Viruset finns också i smittade grisars blod och andra kroppsvätskor. Rengör kläder och utrustning som varit i kontakt med grisar eller vildsvin utomlands.

Undvik foder från länder där smittan finns

Undvik om möjligt att föra in grovfoder till alla djurslag från områden där afrikansk svinpest förekommer.

Mer information finns på www.jordbruksverket.se och www.sva.se (sök på "Afrikansk svinpest").

MIKAELA HEIDRICH
010-224 72 91

MIKAELA.HEIDRICH@LANSSTYRELSEN.SE

Rapportera vid misstanke

Afrikansk svinpest lyder under epizootilagen. Om man misstänker att ett djur drabbats av sjukdomen måste man genast tillkalla veterinär. Till dess att en veterinär tar sig an fallet måste man själv göra allt man kan för att förhindra smittspridning. Man måste se till att inga andra grisar utsätts för direkt eller indirekt kontakt med smittade djur. Misstänkt smittade grisar får absolut inte flyttas från den besättning eller det stall där de befinner sig. Rapportera fall av sjuka eller döda vildsvin till SVA på telefon 018-67 40 00 eller via formulär på deras webbsida (rapporteravilt.sva.se).